

Sygn. akt I ACa 178/13

Sygn. akt I ACa 178/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Lidia Sularzycka (spr.)

Sędziowie: SA Hanna Muras

SO (del.) Maria Zgiet-Zawadzka

Protokolant: st. sekr. sąd. Monika Likos

po rozpoznaniu w dniu 10 lipca 2013 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa W. H.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego W. - B. w W.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 21 listopada 2012 r. sygn. akt I C 948/09

I. odrzuca apelację powoda;

II. oddala apelację pozwanego;

III. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego na rzecz pozwanego.

Sygn. akt I ACa 178/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21.11.2012 r. Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie w sprawie z powództwa W. H. przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Aresztu Śledczego W. - B. w W. o zadośćuczynienie w kwocie 80.000,00 zł: I. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.000,00 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 27.07.2009 r. do dnia zapłaty; II. odstąpił od obciążenia powoda należnymi stronie pozwanej kosztami zastępstwa procesowego; III. przejął wpis sądowy, od uiszczenia którego powód został zwolniony w całości, na rachunek Skarbu Państwa.

Rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i prawne.

Powód przebywał w Areszcie Śledczym W.-B. w W. w dniach od 25.09.2007 r. do 25.09.2009 r. Przebywał głównie w celach w pawilonie D, a jedynie 13 dni, w okresie od dnia 25.09.2007 r. do dnia 25.09.2008 r., w pawilonie B.

Powód wielokrotnie składał skargi, które były rozpoznawane; uzyskiwał na nie odpowiedzi, z których generalnie wynikało, że są one bezzasadne.

Bezspornie powód ponad pół roku spędzał w celach, w których powierzchnia na jednego osadzonego wynosiła mniej niż 3 m². Pawilon D, w okresie gdy powód w nim przebywał, poddawany był - cela po celi - gruntownemu remontowi. W oparciu o wyniki kompleksowej kontroli w Areszcie Śledczym, przeprowadzanej przez Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w W., w związku ze złożoną przez powoda skargą ustalono, że stan sanitarno-techniczny w pawilonie D przed remontem był zły. Dokonano wizji cel 15 i 30 pawilonu D; w jej wyniku stwierdzono brudne ściany z odpadającą farbą, zacieki na suficie, bardzo wyeksploatowane urządzenia sanitarne (zlew i miska klozetowa). Pranie bielizny i koców odbywało się w pralni pozwanego, a koce i bielizna pościelowa wymieniane były sukcesywnie na nowe. Zalecono opracowanie i wdrożenie procedury higienicznej postępowania z materacami pochodzącymi z cel mieszkalnych.

W przypadku powyższego miejsca osadzenia powoda jego skarga została uznana za zasadną.

Nie są zasadne zarzuty powoda co do nieuwzględnienia jego wniosku o wizytę u lekarza. Powód był przyjmowany i badany przez lekarzy, a także leczony z powodu rozpoznanej reakcji adaptacyjnej i zaburzenia osobowości. Zarzuty powoda narażenia jego zdrowia i życia poprzez powstałą epidemię wszawicy uznano za bezpodstawne. Po ujawnieniu wszawicy została przeprowadzona dezynsekcja, a z powodu występowania tych insektów nie stwierdzono chorób zagrażających jego zdrowiu czy życiu. W ocenie Sądu brak jest jakichkolwiek podstaw pozwalających uznać, iż zostało naruszone dobro osobiste powoda jakim jest jego zdrowie.

Twierdzenia powoda o narażeniu go na utratę zdrowia i życia poprzez jego osadzenie go w celi z nosicielem HIV Sąd uznał za bezzasadne. Osadzeni zarażeni wirusem HIV nie są izolowani od osób zdrowych, tak jak to jest na wolności. Przestrzeganie podstawowych zasad higieny, o czym powód był poinformowany, w pełni zabezpieczało przed możliwością zarażenia się. Cele, w których powód przebywał, są wyposażone standardowo. W celach znajdują się kąciki sanitarne wydzielone stelażem, wyposażonym w zasłonkę. Żaden z kącików sanitarnych nie jest i nie może, ze względów bezpieczeństwa, być wyposażony w drzwi. Za nieuzasadnione należałoby uznać twierdzenia powoda o narażeniu jego dobra osobistego, jakim jest godność, przez bliżej nieokreślonych funkcjonariuszy Aresztu Śledczego i w bliżej nie określonych czasie, poprzez nazywanie go „skazańcem” i „szmatą”.

Powód nie wykazał faktu poniesienia szkody. Powód skarży się na poziom świadczeń socjalnych i zdrowotnych, nie przedstawił jednak żadnej konkretnej szkody, jaka miałaby mu zostać wyrządzona w związku z gwarantowanym w Areszcie Śledczym poziomem w/w świadczeń i generalnie w związku z warunkami odbywania kary pozbawienia wolności.

W kontekście niezachowania normy powierzchniowej działanie pozwanego w niniejszej sprawie było zgodne z prawem, a konkretnie z art. 77 ust. 1 Konstytucji, art. 248 § 1 kkw, § 2 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26.08.2003 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz. U. Nr 152, poz. 1497) oraz § 14 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25.08.2003r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności. Po uchyleniu art. 248 kkw i zmianie przepisów również były zachowane procedury pod względem ich zgodności z obowiązującymi przepisami.

Powyższe stwierdzenie nie dotyczy okresu pół roku, kiedy to powód przebywał u strony pozwanej w warunkach przeludnienia, a więc w warunkach, w których na jednego osadzonego przypadało mniej niż 3m² oraz w nieodpowiednich warunkach bytowych i sanitarnych. Pozwany tym twierdzeniem nie zaprzeczył.

Na gruncie prawa polskiego może to uzasadniać żądanie zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 24 w zw. z art. 448 kc z tytułu naruszenia dobra osobistego powoda jak godność i zdrowie.

W ocenie Sądu zakres i stopień naruszenia dóbr osobistych uzasadniają przyznanie powodowi zadośćuczynienia w wysokości 2.000,00 zł jako dostosowanego do charakteru i rodzaju naruszonego dobra osobistego oraz stopnia i zakresu naruszenia.

O kosztach procesu orzeczono zgodnie z art.100 kpc.

Od wyroku apelację wniósł powód zaskarżając orzeczenie w części oddalającej powództwo co do kwoty 10.000,00 zł.

Zarzucał naruszenie art. 233 § 1 kpc przez błędne rozważenie materiału dowodowego w postaci zeznań powoda i świadków przez niego zawnioskowanych oraz załączonej przez pozwanego dokumentacji i bezpodstawne przyjęcie, że panujące w celach warunki sanitarne nie są okolicznościami naruszającymi godność i cześć powoda.

Mając to na uwadze powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie łącznie 10.000,00 zł oraz zasądzenie kosztów procesu.

Od wyroku w zakresie pkt I i III apelację wniósł pozwany zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego

- art. 24 kc w zw. z art. 23 kc w zw. z art. 110 § 2 kkw i art. 248 § 1 kkw przez niewłaściwe zastosowanie art. 24 kc w zw. z art. 23 kc oraz błędną wykładnię art. 248 § 1 kkw w zw. z art. 110 § 2 kkw polegającą na stwierdzeniu zaistnienia w ustalonym w sprawie stanie faktycznym przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego w postaci bezprawności zachowania pozwanego;

- naruszenie art. 24 kc i art. 448 kc przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że naruszone zostało dobro osobiste powoda w postaci godności,

-że zostały spełnione przesłanki zasądzenia na rzecz powoda zadośćuczynienia pieniężnego w związku z naruszeniem jego godności;

2. naruszenie przepisów postępowania cywilnego tj.

- art. 233 § 1 kpc mające istotny wpływ na wynik sprawy przez dokonanie błędnych ustaleń faktycznych wskutek dowolnej oceny materiału dowodowego, przez stwierdzenie, że powód udowodnił fakt przebywania u strony pozwanej w warunkach przeludnienia przez pół roku oraz nieodpowiednich warunkach bytowych i sanitarnych, a pozwany tym twierdzeniom nie zaprzeczył;

- art. 102 w zw. z art. 98 kpc przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powód jako strona przegrywająca proces nie jest zobowiązany do zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego, ponieważ jego sytuacja mieści się w określonym w tym przepisie szczególnie uzasadnionym przypadku.

Wskazując na powyższe pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego od powoda na rzecz pozwanego ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację strony wniosły - odpowiednio - o ich oddalenie, ewentualnie w przypadku apelacji powoda - o jej odrzucenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja powoda podlega odrzuceniu jako skierowana przeciwko orzeczeniu nieistniejącemu.

Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem zaskarżone może być tylko orzeczenie istniejące. Nie można zatem wnieść środka odwoławczego od orzeczenia, które nie zostało - w rozumieniu przepisów prawa procesowego - wydane. Chodzi

tu zarówno o brak orzeczenia w ogóle, jak i brak w wydanym orzeczeniu rozstrzygnięcia w danym przedmiocie - np. oddalenia powództwa czy wniosku w pozostałej części (v. postanowienie SN z dnia 21.10.1986 r. III CRN 244/86, OSNCP 1988/17/46-47, postanowienie SN z dnia 11.09.2002 r. V CKN 1165/00, LEX nr 5722).

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie wyrokiem z dnia 21.11.2012 r. zasądził część objętych pozwem żądań i orzekł o kosztach procesu, jednak nie oddalił powództwa w pozostałej części, mimo że rozstrzygnięcie to nie obejmowało całości roszczeń powoda, a z uzasadnienia wyroku wynika, że tylko co do roszczeń zasądzonych w pkt I wyroku Sąd Okręgowy uznał roszczenie za zasadne. Uznając, że w pozostałej części powództwo nie zasługuje na uwzględnienie, Sąd Okręgowy winien był oddalić powództwo, czego nie uczynił. Brak rozstrzygnięcia w zakresie oddalającym powództwo w pozostałej części stanowi uchybienie Sądu, które może zostać zwalczane poprzez złożenie wniosku o uzupełnienie wyroku. Stosowny wniosek w tym zakresie jednak nie wpłynął ze strony powodowej. Takim wnioskiem nie może być zawarte we wniesionej przez zawodowego pełnomocnika apelacji powoda stwierdzenie, iż wnioski apelacji nie określają punktu w jakim zaskarżono wyrok, jako że nie zawiera on punktu o oddaleniu powództwa.

Apelacja powoda z dnia 02.01.2013 r. jako wywiedziona od rozstrzygnięcia w zakresie kwestii pominiętej w sentencji zaskarżonego wyroku, a więc niedopuszczalna, podlegała odrzuceniu na podstawie art. 370 kpc.

Apelacja pozwanego jest niezasadna.

Nie mogą odnieść skutku zarzuty apelującego Skarbu Państwa co do naruszenia art. 233 § 1 kpc zwłaszcza w warstwie dotyczącej ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego co do nieodpowiednich warunków bytowych i sanitarnych, w jakich przebywał powód przez ponad pół roku osadzenia.

O ile ma rację skarżący, iż podstawą powyższego ustalenia nie może być fakt jego przyznania przez pozwanego (czy fakt jego niezaprzeczenia twierdzeniom powoda), o tyle już nietrafnie podnosi, iż tego rodzaju ustalenie nie ma oparcia w materiale dowodowym sprawy.

Jak niewadliwie zaznaczono w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, jedna ze skarg powoda, zawarta w piśmie z dnia 12.06.2008 r., okazała się słuszna, o czym świadczy pismo Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w W. z dnia 05.08.2008 r. (k. 23-24) stwierdzające zły stan sanitarny pawilonu D, a więc pawilonu, w którym przebywał powód.

Powyższa odpowiedź na skargę powoda pochodzi z okresu, w którym powód przebywał w Areszcie (data pisma 05.08.2008 r., pobyt powoda to okres 25.09.2007 r. -25.09.2009 r. – okoliczności niekwestionowane). Nie sposób więc uznać, iż pismo to dotyczy innej sytuacji, niż ta, na którą powołuje się powód.

Powyższe pismo stanowi dokument w rodzaju dokumentu urzędowego (art. 244 § 1 kpc) - stanowi dowód tego, co zostało w nim urzędowo zaświadczone. Dane z niego wynikające nie zostały przez pozwanego skutecznie podważone (por. art. 252 kpc).

Jak wynika z pisma z dnia 05.08.2008 r. pawilon D nadawał się do remontu, bowiem jego stan był zły. Remontu wymagał dach, jak i cele, w których ściany były brudne, ze ścian odpadała farba, na suficie występowały zacieki, a urządzenia sanitarne (zlew i miska klozetowa) były wyeksploatowane.

Łaźnia wymagała odgrzybienia, koce i bielizna pościelowa - wymiany, materace - opracowania i zdrożenia procedury higienicznej. Wskazano na zasadność przyspieszenia prac remontowych. Na złe warunki sanitarne wskazywał też powód (przesłuchanie k. 242-244) – jego wyjaśnienia są zbieżne z wynikami kompleksowej kontroli, do której odwołano się w piśmie Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w W. z dnia 05.08.2008 r.

Zgodnie z art. 110 § 2 kkw cele wyposaża się m.in. w odpowiednie warunki higieny. Umieszczenie osoby osadzonej w warunkach takich jak opisane, na okres ponad pół roku, narusza zdaniem, Sądu II instancji, dobra osobiste tej osoby, w tym takie dobro jak godność. Trzeba mieć tu na uwadze sumę uchybień dotyczących warunków

(parametrów) uwięzienia, powodującą daleko idącą uciążliwość czy niedogodność odczuwaną w czasie przebywania w miejscu odizolowania. I nie chodzi tu o dyskomfort osadzonego, mierzony według jego indywidualnej wrażliwości, a więc subiektywnej oceny czy subiektywnego odczucia w odbiorze zewnętrznych warunków przebywania. W świetle ugruntowanego orzecznictwa o naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym nie można mówić w przypadku pewnych tylko uciążliwości lub niedogodności związanych z pobytem w takim zakładzie, polegających na niższym od oczekiwanego standardzie celi czy urządzeń sanitarnych, bowiem dla wielu ludzi nie odbywających kary pozbawienia wolności warunki mieszkaniowe bywają często równie trudne. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym jest jednak naruszona, jeżeli warunki osadzenia (jego różne parametry) nie odpowiadają minimalnym wymogom sanitarnym (higienicznym).

W ocenie Sądu II instancji osadzenie skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w celi, w której nie panowały odpowiednie warunki bytowo-sanitarne, a pomieszczenie oraz istotne elementy wyposażenia nadawały się do remontu, może stanowić naruszenie dóbr osobistych w postaci godności oraz uzasadniać odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 24 i 448 kc.

Ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym (art. 6 w zw. z art. 24 kc). Pozwany jednak tego rodzaju dowodu nie przeprowadził, nie zdołał zatem uwolnić się od odpowiedzialności na gruncie powołanych powyżej norm.

W związku z apelacją pozwanego wypada zaznaczyć, iż w zasadzie nie zwalcza ona ustaleń Sądu Okręgowego co do warunków sanitarno-bytowych poniżej standardu (tak zresztą ocenionych przez Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w W. w czasie przeprowadzonej kontroli), albo zwalcza je w sposób mało stanowczy, gros miejsca w uzasadnieniu poświęcając kwestionowaniu ustalenia co do przebywania osadzonego w przeludnionej celi.

Zdaniem Sądu odwoławczego stwierdzenie nieodpowiednich warunków bytowo-sanitarnych pawilonu D w okresie ponad półrocznego przebywania w nim powoda jest wystarczającą przesłanką uznania, iż doszło do naruszenia dóbr osobistych skazanego, w konsekwencji jest wystarczającą przesłanką przyznania powodowi zadośćuczynienia w kwocie orzeczonej przez Sąd I instancji. Nie ma potrzeby więc analizowania kwestii przeludnienia, bowiem nawet gdyby ono nie wystąpiło, to i tak zachodziła podstawa do uznania, iż doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda w niniejszej sprawie.

Wysokość tego zadośćuczynienia nie została zróżnicowana z uwagi na stwierdzone przeludnienie oraz warunki bytowe i sanitarne. Ale też w apelacji pozwanego nie podnosi się kwestii ewentualnego rozdzielenia wielkości zadośćuczynienia właśnie ze względu na różne tego typu okoliczności prowadzące do naruszenia dóbr osobistych powoda. Zdaniem Sądu II instancji orzeczone zadośćuczynienie w kwocie 2.000,00 zł pozostaje w odpowiedniej relacji do charakteru i stopnia naruszenia oraz jego zakresu i nie wymaga korekty.

Nie może też odnieść skutku podniesiony w apelacji pozwanego zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego, regulujących kwestię zwrotu kosztów procesu.

Stosownie do art. 102 kpc w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Cytowany przepis pozostawia - ze względów słuszności - Sądowi pewną swobodę w przyznawaniu zwrotu kosztów procesu, gdyby stosowanie zasady odpowiedzialności za wynik sporu (art. 98 kpc) nie dałoby się pogodzić z zasadami słuszności (v. postanowienie SN z dnia 13.10.1976 r., IV PZ 61/76, LEX nr 7856). Zastosowanie przez Sąd art. 102 kpc powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego i charakteru podmiotu przegrywającej proces (v. postanowienie SN z dnia 14.01.1974 r., II CZ 223/73, LEX nr 7379).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powyższe kryteria mogły uzasadniać podjęte przez Sąd Okręgowy rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Rozstrzygnięcie to nie jest obarczone wadliwością, gdy się zważy brak w sentencji zaskarżonego

wyroku merytorycznego orzeczenia, które w istocie mogłoby stanowić punkt wyjścia do orzeczenia o kosztach, jakiego domaga się apelujący (chodzi o brak w sentencji wyroku orzeczenia o oddaleniu powództwa w pozostałym zakresie).